

Миланка Бабић Вукадинов
Библиотека града Београда
milabv@gmail.com

УДК 027.52(497.11)
341.7:316.72(497.11)

Зоран Здравковић
Библиотека града Београда
masterkiz@gmail.com

КУЛТУРНА ДИПЛОМАТИЈА И САРАДЊА БИБЛИОТЕКА СА ДРУШТВОМ НА ПРИМЕРУ БИБЛИОТЕКЕ ГРАДА БЕОГРАДА

Сажељак: Задовољавање различитих културних потреба, образовање (доживотно учење, информатичка и медијска писменост) и информисање су главни задаци јавних библиотека, а Библиотеци града Београда, као највећој и најутицајнијој у Србији и Југоисточној Европи, то су већ традиционалне активности. Реализује их на начин којим проширује поље свог деловања: повећање броја корисника, повећање броја иновативних програма, техничко-информатичко осавремењивање простора. Визија библиотекара Библиотеке града Београда је да буде модерна, адаптивна библиотека која прати све потребе својих корисника и шире локалне заједнице – мисија која се реализује свакодневно као њена трајна добробит.

Кључне речи: Библиотека града Београда, културна дипломатија, очување, промоција и популаризација културног наслеђа.

Увод

Савремена библиотека данас ради у окружењу које се умногоме разликује од оног у коме је радила пре само тридесетак година. Њено поље деловања је у тој мери проширено да је готово неомеђено. То значи да њени корисници могу (и треба) да постану сви слојеви становништва. Активностима које библиотека спроводи, шаље се јасна порука о разноликости делатности које могу задовољити најразноврсније потребе читалаца. Она је место где се срећу знање и информација, подршка и оснаживање, разноврзне културе и људи; она је полазна тачка за нове видике.

Јавне библиотеке врше утицај у пет већих области јавног живота: образовање, друштвена политика, информације, културно обогаћивање и економски развој.¹ Као никад раније, јавне библиотеке, захваљујући

¹ Питер Брофи, *Библиотека у двадесет првом веку* (Београд: Clio, 2005), 43–44.

новој улози културне дипломатије и примени ИКТ технологије, добијају нову улогу у друштву и модерном визијом своје мисије, обogaћене новим задацима, доприносе демократизацији и свеукупном напретку целог друштва, дефинисаних чврстим законским оквирима, који подразумевају читав систем правних докумената.² Савремено друштво и нове технологије родиле су и нове потребе читалаца који постају корисници, јер позајмљивање књига није више једина услуга библиотеке, или не она по којој се нека модерна библиотека препознаје. Ту су и други садржаји који је могу ставити на важно место на мапи културних институција у њеној локалној средини, па и шире.

Културна дипломатија – најлепше лице дипломатије

Некада се моћ једне земље мерила економском и војном моћи. Почетак XXI века донео је прерасподелу глобалне моћи, где „мека моћ” добија стратешки значај, а култура постаје поље те нове борбе, што најбоље одсликава парадоксалност савременог света.³ Осим тога „културном дипломатијом су обухваћени различити фокуси: од пропаганде, промоције „националне културе у иностранству, до успостављања дијалога, поверења и интерактивних културних односа”.⁴ Како се у информатичком добу политика (моћи) проширила и на поље „меке моћи”,⁵ тј. на поље „конкурентности

2 Законски оквир рада библиотека: Закон о библиотечко-информационој делатности, 2011; Закон о култури, 2013; Закон о културним добрима, 1994; Закон о старој и реткој библиотечној грађи, 2011; Правилник о садржини и начину вођења регистра категорисане старе и ретке библиотечке грађе, 2011; Правилник о ближим условима и начину коришћења старе и ретке библиотечке грађе, 2011; Правилник о мерама техничке заштите старе и ретке библиотечке грађе, 2011; Смернице за дигитализацију културног наслеђа у Републици Србији, 2017.

3 Теоретичари културе верују да културна дипломатија не може да спречи војне и економске „сударе цивилизација”, али може да их учини мање вероватним или умањи њихове последице. Љиљана Рогач Мијатовић, *Културна дипломатија и индентитет Србије* (Београд: Факултет драмских уметности, Институт за позориште, филм, радио и телевизију: Clio, 2014), 16.

4 Исто, 28.

5 Џозеф Нај је увео термин: „Културном дипломатијом су обухваћени различити фокуси: од пропаганде, промоције „националне културе у иностранству, до успостављања дијалога, поверења и интерактивних културних односа „меке моћи” (soft power) са значањем „способности придобијања жељеног путем привлачности пре него путем принуде или плаћања. Док „тврда моћ” претњи повећава утицај, дотле „мека моћ” има способност да привуче и убеди доминација „тврде моћи” је у опадању... Љиљана Рогач Мијатовић, *Културна дипломатија и индентитет Србије* (Београд: Факултет драмских уметности, Институт за позориште, филм, радио и телевизију: Clio, 2014), 31.

кредибилитета”, проузоркујући учешће многих разнородних актера, као што су: медији, невладине организације, корпорације, познате личности, то сви они „учествују у преносу информација и „продаји позитивне слике о земљи”.⁶

Теоретичари културе тврде да је култура мека моћ једног народа, а културна дипломатија мека дипломатија, свима прихватљива. Међусобно сусретање народа, упознавање различитих култура доприноси развијању способности разумевања суштине стваралаштва и бивствовања човека, а библиотеке су незаменљива позорница за игру духа и ума, као социјално и образовно одговорне, етички кредибилне и културно слободарске институције. Културна дипломатија Србије покушава да на почетку XXI века гради један нови (национални, културни) идентитет који ће комуницирати са другим културама, јер је и сама мултиетничка и мултикултурална.⁷

Како је култура (и културна дипломатија) „продужетак идеја, информација, уметности и других аспеката културе међу народима ради подстицања међусобног разумевања”⁸, можемо се запитати и о месту библиотека у таквом свету и у информатичком времену.

Међународна културна сарадња Библиотеке Града Београда

Библиотека града Београда има богату палету активности којима представља једну од културних чворишта српске престонице. Њена међународна сарадња је вишестрана и врло плодотворна. Једна од најзначајнијих сарадњи је она са Централном библиотеком Кине, највећом јавном библиотеком у Кини, са око 2000 запослених. Споразум је потписан 2017. у Скупштини града Београда, у присуству градоначелника Београда и Пекинга, у оквиру манифестације „Дани Пекинга у Београду”.

Споразумом је предвиђено подстицање сарадње кроз низ активности, које укључују: размену запослених у библиотеци; промоцију библиотека, њихових фондова и културе њихових

⁶ Исто, 15.

⁷ „Митска интерпретација прошлости Србије и стереотипне медијске представе утицале су на одређивање симболичке позиције Србије у свету”. Љиљана Рогач Мијатовић, *Културна дипломатија и идентитет Србије* (Београд: Факултет драмских уметности, Институт за позориште, филм, радио и телевизију: Слио, 2014), 17.

⁸ Исто, 31.

земаља кроз различите културне програме (изложбе, предавања, представљање књига...), публикације, семинаре и друге активности; узајамно снабдевање фондова књигама и другом грађом путем међубиблиотечке размене, формирање посебних читаоница или специјализованих полица за књиге; заједничко учествовање у међународним пројектима који су од обостраног интереса. Гости из Кине поклонили су Библиотеци града Београда 200 репрезентативних књига о кинеској култури, уметности и цивилизацији на енглеском и кинеском језику, чиме је омогућено стварање посебног фонда у оквиру Библиотеке, намењеног свим нашим суграђанима који желе да боље упознају најмногљуднију земљу света. Сарадња са библиотеком у Шангају од 2018. такође доприноси културној дипломатији Србије са једном од највећих и најсавременијих библиотека на свету.

Прилика да се кинеска јавност ближе упозна са једним делом српске културе, књижевности, је учешће на Сајму књига у Пекингу, почевши од 2017. године, на коме су одржани разни културни програми, попут програма „Везе између усмене књижевности XIX века, великих романа XX века и савремене српске књижевности” (2017).⁹ На Сајму су биле изложене књиге домаћих аутора преведене на кинески језик, одабрани наслови из актуелне песничке и прозне продукције, капитална монографска издања и теоријска литература; а све то подржано предавањем „Каиш и пут: међународна сарадња”, синолога, директора Института Конфуције у Србији проф. Радосава Пушића, који је говорио о историји и развоју превођења дела из историје, филозофије и књижевности између Србије и Кине. Библиотека Града је 2014. године, кроз изложбу књига, показала одевање у Кини кроз историју, организовала Дане кинеског филма, а 2012. године била је изложба кинеског гонгби сликарства.¹⁰

Библиотека Града је одржала много програма којим је представила своје културно наслеђе од Канаде до Париза, од

⁹ Разговор је вођен поводом јубилеја 250 година од рођења последњег рапсода у Европи Филипа Вишњића и 125 година од рођења нобеловца Иве Андрића.

¹⁰ Гонгби сликарство једно је од најстаријих у дугој историји традиционалне кинеске уметности. У овој врсти сликарства техника је у служби стварања привлачног, педантног и мирног цртежа. Гонгби одликује прецизан и јасан цртеж, светао колорит са наглашеним реализмом и поетичношћу. Он осамдесетих година 20. века добија другачији израз под утицајем нових источних и западних визуелних уметности. Његова суштина је у једноставној представи романтичног оријенталног шарма.

Темишвара и Софије до Словеније. У Паризу, у Културном центру Србије 2019. године био је програм „Битирокенролу Србији”, подржан од Министарства културе и информисања. То је мултимедијални програм о историји рокенрола на просторима бивше Југославије, а кроз историју су их водили рок-новинар Предраг Поповић и проф. Михајло Пантић. У граду светлости представљена је изложба наше библиотеке „Српска књижевност и Велики рат”, у форми трибине са визуелном презентацијом, где је представљено стваралаштво српских писаца који су били учесници рата или су писали о њему. Иста изложба је гостовала у Мађарској, у Будимпешти, 2014. године, као део програма научног скупа „100 година од избијања Првог светског рата”, у организацији Српског института, Самоуправе Срба у Будимпешти и Српског културног клуба.¹¹

Ближем упознавању два иначе блиска народа, Срба и Румуна, допринеле су и две изложбе. Једна је била у оквиру манифестације „Дан румунске културе у Библиотеци града Београда” (2013), у организацији амбасаде Румуније и Библиотеке, на којој је представљено стваралаштво румунских књижевника. Друга је била у Темишвару, 2013. године, на позив Савеза Срба из Румуније у оквиру „Дана српске културе у Темишвару”, где је гостовала лепа изложба о Десанки Максимовић, уз глумачку пратњу Раде Ђуричин, која је говорила монодраму „Десанкине опорукe”.

У Столичној библиотеци у Софији, 2019. године, гостовала је изложба за децу „Био једном један лаф – Душан Радовић”, у част писца који је поставио темеље савремене српске књижевности за децу, који је мултимедијални писац, будући да је у српској култури оставио траг радећи и као телевизијски уредник, новинар, афористичар. Подсећање на другог великог српског писца Бранка Ћопића реализовано је кроз „Документарну причу”, изложбу о животу и стваралаштву најпопуларнијег југословенског писца, која је гостовала у Словенији, у Копру, Мурској Сobotи и Новом Месту. У програму су учествовали и чланови Културно-уметничког друштва из Новог Места, који су изводили песме и игре из Ћопићевог завичаја.

Сарадња са Русима била је вишенаменска: бесплатни курсеви руског језика за чланове Библиотеке у оквиру Руског кутка *Seriej*

¹¹ Гостовала је и у Канади на позив Српске националне академије из Торонта, од 5. до 13. октобра 2015. године.

Михалкову Београду, затим књижевно-музички спектакл „Од Русије с љубављу”, московског ансамбла народних песама „ЛЮБО-МИЛО”, који је донирао Руски фонд културе.¹²

Неке земље са далеких меридијана, било са Истока или океана, биле су нам сарадници и партнери у ширењу културе наших народа. У сарадњи са Друштвом српско-индонежанског пријатељства „Нусантара”, организовано је више предавања о привреди и култури ове далеке земље. Као што је рекао индонежански амбасадор у Србији Семуел Самсон, препреке због географске удаљености не смеју да буду разлог за недостатак информација и недовољно познавање локалних култура. Серија разговора који су одржани у Библиотеци су корак да се широј јавности приближи далека и пријатељска земља.¹³

Канада је земља у којој живи неколико стотина хиљада Срба и због тога врло важна земља за српску дијаспору. Покушавајући да премости километре и време, Библиотека Града је организовала више програма, чији су актери били канадски Срби, тј. Канађани српског порекла, или „чисти” Канађани. Једна изложба фотографија 2015. је подсећала на сарадњу Канаде и Србије: „Канађани, хвала вам! Канадске медицинске мисије у Србији 1914-1918”.¹⁴ Организована је у сарадњи Српске националне академије у Канади и Библиотеке града Београда, а уз подршку Амбасаде Канаде у Републици Србији. Издајамо и изложбе у 2018. години: „Арт салон канадских Срба”, на којој су реномирани канадски уметници српског порекла представили свој рад београдској публици; као и оне из 2017. поводом обележавања 150. годишњице постојања Канаде и Дана Канаде, 1. јула.

12 Руски фонд културе – организација која делује под покровитељством Министарства културе Руске Федерације.

13 „Nusantara”, серијом предавања у Библиотеци Града, помаже успостављању сарадње у области социјалних питања, уметности, образовања, културе, спорта, али и доприноси јачању и развоју политичких и економских односа и сарадњи између Србије и Индонезије, као својеврстан „мост” развоју укупних билатералних веза две државе, поручио је др Александар Раковић.

14 Изложбу чини 58 репрезентативних фотографија на којима се налазе канадски добровољци, лекари и болничарке у Србији, током преласка Албаније и на Солунском фронту. Многи од њих су постали носиоци највиших српских одликовања. Међу њима је и Лестер Б. Пирсон, некадашњи премијер Канаде, добитник Нобелове награде за мир, као и познати лекари са Универзитета у Торонту. Ауторка изложбе је Софија Шкорић, канадска држављанка српског порекла.

Године 2012. Библиотека града Београда је била домаћин, у сарадњи са бразилском амбасадом, уметнику из Сао Паула Фабију Блек Линхаресу. Организована је изложба „Светлост и боје Бразила”, поводом обележавања Дана независности Бразила у оквиру културне размене са овом земљом.

Оно што је специфично за Финску и по чему се препознаје у свету у најширим круговима је свакако скандинавски дизајн, чији је важан део и фински. Колико је дизајн важан, говори и податак да је амбасадор Финске Перти Иконен, на отварању изложбе, истакао да су иновације и дизајн од кључне важности за Финце, јер обликују њихов начин размишљања, и да се нада да ће изложба послужити као извор инспирације домаћој, београдској публици.

Библиотека Града била је сарадник у јединственом европском пројекту очувања успомена из Првог светског рата заједно са Еурогеаном, европском дигиталном библиотеком, архивом и музејом, у оквиру обележавања стогодишњице од почетка Великог рата. Заједно са Градском библиотеком у Новом Саду и Градском библиотеком „Владислав Петковић Дис” из Чачка, Библиотека града Београда организоване су активности прикупљања предмета, фотографија, писама, дописница, ратних дневника, одликовања и породичних сећања из периода Великог рата, под називом „Мобилизација сећања”.

Заштита и промоција културног наслеђа

Видљивост колекција на дигиталном небу је елемент културне политике. Дигитална култура ће протоком времена бити све јача, због могућности свеprisутности кроз време и простор, онако како усмена и писана нису никад биле. Корисницима ће бити на располагању више хиљада дигиталних објеката, а статус културног добра из ранијих времена биће надограђен новом могућношћу за креације и интеракције у свим контекстима једног активног и сада вишедимензионалног садржаја.

Библиотека је још 80-тих година почела дигитализацију свог фонда. Прво је то било микрофилмовање, а данас се дигитализована

грађа може гледати на Dlibra и ResCarta дигиталној платформи.¹⁵ У овом тренутку постављене су 683 публикације, чије су теме претежно живот у Београду, његова историја, култура, урбанизам, финансије, јубилеји знаменитих Београђана и догађаја који су обележили живот нашег града.¹⁶ Од великог значаја је што Библиотека града Београда, као један од шест партнера, учествује у међународном пројекту „Креирање иновативних сервиса за промоцију културног наслеђа у библиотекама” (*Re-designing and co-creating innovative cultural heritage services through libraries*).¹⁷ Пројекат траје две године и циљ је да мотивише друштво да се више укључи у идентификацију, чување и коришћење културног наслеђа, развијајући обуке и едукативне материјале за библиотеке, и чинећи их доступним на платформи Massive Open On-line Course (МООС).

Други пројекат који истичемо је пројекат „Негујмо српски језик”, који се убрзо са (бео)градског нивоа проширио на републички. Бави се неговањем и заштитом српског језика, писма, опште језичке културе и писмености у Београду, започета је у априлу 2015. године уз учешће Секретаријата за културу, Филолошког факултета Универзитета у Београду и Библиотеке града Београда.¹⁸ Прва активност у оквиру акције била је кампања која је имала за циљ да се, уз учешће познатих личности и истицање различитих језичких поука, грађани подстакну да воде рачуна о томе како пишу и говоре,

15 Дигитализована грађа Библиотеке Града може се наћи и на порталу Европеане – европска дигитална библиотека, архив и музеј. Корисници Европеане из читавог света сада могу приступати дигиталним објектима из различитих колекција (dlibra.bgb.rs и bgb.loccloudhosting.net) БГБ. Ове колекције располажу са 683 текстуална документа и 2680 фотографија. Агрегација метаподатака се ради кроз пројекат LoCloud уз помоћ алата MORE. На овај начин постављена је основа која ће омогућити да и будући новододати дигитални објекти буду доступни на исти начин преко заједничког европског портала. Што се тиче трогодишњег пројекта *LoCloud*, њега води MDR из Лондона уз координацију Државног архива Норвешке окупља 33 партнера из 26 земаља ЕУ, Норвешке, Турске и Србије чији је једини представник Библиотека града Београда. Подељен је у седам радних пакета. Библиотека Града учествује у свих седам радних пакета.

16 Посетиоци централне зграде Библиотеке града Београда могу да разгледају највредније публикације из дигиталне колекције БГБ путем интерактивног презентационог киоска са великим *touchscreen* екраном. Захваљујући Министарству културе и информисања које је подржало пројекат БГБ „Наслеђе на додир”, вредне старе и ретке монографске и периодичне публикације из дигиталне колекције БГБ, презентују се и промовишу на најсавременији начин, какав практикују само реномиране светске библиотеке.

17 Акроним пројекта гласи iTSELF (innovations for Turkey, Serbia, Estonia, Latvia and France).

18 Негујмо српски језик, <http://www.negujmosrpskijezik.rs/> (преузето 29. 5. 2020).

да се подигне ниво свести о значају неговања исправног писања и говорења. Да би се подстакла акција, одштампани су едукативни постери на којима су познате личности и одговарајућа (језичка) поука којом се разрешава језичка недоумица. Циљ акције је да се скрене пажња на важност очувања језика како би се очувала култура и важност чувања норми стандардног језика.

Акција је 2016. године проширена на целу територију Србије, као и на Републику Српску (у сарадњи са Народном и универзитетском библиотеком Републике Српске). У току 2017. године у циљу промоције акције „Негујмо српски језик” одржано је више радионица и за децу по целој Србији, у којима су деца учила како да чувају језик и писмо; организовани су сусрети са писцима; било је и сценских приредби у сарадњи са локалним образовним и културним установама; приказивани су едукативни филмови кратке форме и организовани бесплатни стручни семинари за наставнике српског језика и књижевности у сарадњи са Друштвом за српски језик и књижевност. Ово није била само акција за очувања српског језика и писма него и снажан подстицај читања, посебно што су ту поруку послали Библиотека, Филолошки факултет, Министарство и бројне јавне личности које су идол младих.¹⁹ „Осим одржавања добрих односа са јавношћу важна је и самопромоција, односно креирање идентитета организације која мора одговарати реалној причи и бити основа доброг имиџа у јавности”.²⁰

Закључак

Информатичка епоха је неумитно променила пословање библиотека и проширила поље деловања и структуру корисника. Сада свако може да пронађе у библиотеци неку активност која задовољава његове културолошке, образовне или професионалне потребе. Како би могле да испрате напуштање традиционалне улоге у друштву и да одговоре захтевима савременог доба, библиотеке

¹⁹ Пратећи акције очувања српског језика и писма, Библиотека града Београда прикључила се многобројним институцијама и појединцима у раду на развоју првог народног граматичког дигиталног речника српског језика на адреси lab.unilib.rs.

²⁰ Милица Матијевић и Виолета Ђорђевић, „Уметници као партнери у заговарању и лобирању за библиотеке”, *О чему говорим када говорим о библиотекама: заговарање, промовисање, лобирање* (Београд: Библиотекарско друштво Србије, 2018), 54.

су кренуле у реализацију програма који могу да их етаблирају као чворно место културних дешавања. То је библиотекама, као у неком спиралном умрежавању, донело нова искуства и проширење делатних капацитета.

Библиотека града Београда је, одговарајући на захтеве модерног библиотекарства, низом описаних активности, вршила и самопромоцију, у којој је квалитет понуђених активности одговарао месту које јој припада у престоници. Користећи велики број расположивих ресурса, креирала је добар имиџ у јавности, поткрепљен добрим програмима, који су задовољавали највећи број културних потреба већине корисника. Ми, библиотекари, они људи који живе са књигама и међу књигама, морамо нашим корисницима да покажемо „како ће библиотеке постати чврста тачка духовне лепоте око које је могуће окренути свет”.²¹ Библиотека града Београда је добро место за паметно и сврсисходно коришћено време у коме ће читаоци, бар за себе, осмислити бољи свет.

Литература:

1. Библиотека града Београда. *Негујмо српски језик*. <http://www.bgb.rs/index.php/2011-11-14-21-00-27/n-gu-srps-i-zi> (преузето 29.5.2020).
2. Брофи, Питер. *Библиотека у двадесет првом веку*. Београд: Clío, 2005.
3. Матијевић, Милица и Виолета Ђорђевић. „Уметници као партнери у заговарању и лобирању за библиотеке”, *О чему говорим када говорим о библиотекама: заговарање, промовисање, лобирање*. Београд: Библиотекарско друштво Србије, 2018.
4. Поповић, Звонко. „Енергија читалаца”, *Лидерство у библиотекама*. Београд: Библиотекарско друштво Србије: Филолошки факултет, 2007.
5. Рогач Мијатовић, Љиљана. *Културна дипломатија и идентитет Србије*. Београд: Факултет драмских уметности, Институт за позориште, филм, радио и телевизију: Clío, 2014.

Summary: Satisfying various cultural needs, education (lifelong learning, information and media literacy), information are the main tasks of public libraries, and Belgrade

²¹ Звонко Поповић, „Енергија читалаца”, *Лидерство у библиотекама* (Београд: Библиотекарско друштво Србије: Филолошки факултет, 2007), 156.

City Library, as the largest and most influential public library in Serbia and Southeast Europe, are already traditional activities, which implements in a way that expands its field of activity: increasing the number of users, increasing the number of innovative programs, technical and IT modernization space ... The vision of the librarians of the Library of the City of Belgrade: a modern, adaptable library that follows all the needs of its users and the wider local community has become a mission that is realized every day as its lasting benefit.

Keywords: Belgrade City Library, Cultural Diplomacy, Cultural Heritage Preservation, Promotion and Popularization.